

Ant Užvenčio Šv. Marijos Magdalietės bažnyčios pagrindinio frontono kupolo – naujas didysis kryžius

Milda BALVOČIŪTĖ-KNYZELIENĖ

Galimybė pakeisti senąjį Užvenčio Šv. Marijos Magdalietės bažnyčios pagrindinio frontono kupolo kryžių nauju atsirado šiemet restauruojant bažnyčią po to, kai čia buvo sutvarkytas ir skarda uždengtas stogas, sustiprintas pagrindinio bažnyčios frontono barokinio silueto bokštelis, pakeistos supuvusios jo konstrukcijos.

Naująjį bažnyčios kryžių dar 2009 metais nukaldino kalvis Stanislovas Špukas iš Radviliškio.

Kryžiaus keitimo idėja kilo Užventyje vykusio kalviškosios kryždirbystės simpoziumo metu. Bažnyčia kaip dvasinis bendruomenės centras yra svarbi mūsų krašto istorijos ir kultūros dalis. Keletą šimtmečių šie Dievo namai tarnauja mūsų prosenelių, senelių, tėvų ir mūsų tikėjimui. Užventyje organizuojamo kalvių simpoziumo prioritetas – kryždirbystė, todėl neatsitiktinai atkreiptas dėmesys į senųjų geležinių kryžių būklę.

Originalus Užvenčio bažnyčios kryžius, jau sudilęs, karo ir pokario laikais išvarpytas kulku, seniai buvo saugomas bažnyčioje. Nėra duomenų, kas yra šio kryžiaus autorius. Tikėtina, kad jis dėl prastos būklės nuo Užvenčio bažnyčios bokšto buvo nukeltas sovietmečio laikotarpiu perdengiant pastato stogą. Vietoje jo ant bažnyčios bokšto buvo užkeltas menkavertis, ne kalvio darbo kryžius, kuris stilistiškai skiriasi nuo šoninių kryžių. Simpoziumo metu buvo įvertinta senojo kryžiaus būklė ir nutarta jo nerestauruoti, o nukaldinti tiksliai senojo kryžiaus kopiją.

Kalvis S. Špukas atsakingai dirbdamas puikiai atkartoją lakonišką ir aiškią Užvenčio bažnyčios kryžiaus kompoziciją. Ažūrinė kryžiaus forma yra sudaryta iš kiaurapjūvių kryžmų, tarpus tarp jų

Stanislovo Špuko nukaldintą kryžių šventina Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis. 2009 m. Justinos Knyzelytės nuotrauka

puošia po vieną banguotą spindulį. Kryžmų ir perkryžmių galai puošti stilizuotais tulpių-lelijų žiedais. Apatinėje vertikaliosios kryžmos dalyje įkomponuotas puse mėnulis. Kaltoje geležyje, stangriose, bet grakščiose jos formose įkūnyta darna ir harmonija. Panašios konfigūracijos tik mažesnius bažnyčios šoninių bokštų kryžius nukalė 2023 metais simpoziume Užventyje dalyvavę kalviai-kryždirbiai Virgilijus Mikuckis, Ričardas Grekavičius ir didžio-

Gabrielės Knyzelytės nuotraukoje – Užvenčio Šv. Marijos Magdalietės bažnyčia šalia jos 2024 m. vasarą vykstant Šeiko šokio teatro spektakliui-ekskursijai „Soteria“

jo kryžiaus autorius Stanislovas Špukas.

Užvenčio bažnyčios istorija siekia XVII a. pradžią. 1609 m. Žygimanto Senojo privilegija Užvenčio bažnyčiai patvirtinta pirmoji žemės fundacija.

Pirmoji bažnyčia pastatyta 1638 m. LDK iždininko ir matininko Gabrieliaus Vainos rūpesčiu.

1701 m. vykstant Šiaurės karui, į Užventį buvo užsukęs Švedijos karalius Karolis XII. Jis savo kareiviams leido plėsti ir sudeginti miestelį. Tada liepsnos Užvenčio bažnyčią sunaikino. Ji buvo atstatyta 1703 m. klebono Juozapo Judelevičiaus ir parapijiečių lėšomis. Yra pagrindo manyti, kad bažnyčią statė švedų belaisviai, kurie rąstus statyboms gabendavo iš netoliese esančio miško per Ventos upę. Tai liudija išlikę senųjų vietos gyventojų prisiminimai, kurie šią seklią upės vietą vadina „Švedų brastva“.

Vėliau ši bažnyčia rekonstruota koliautoriaus, Lenkijos karalystės iždo ministro, kunigaikščio Druckio-Liubeckio lėšomis. Literatūros šaltiniai nurodo, kad šie darbai vyko 1825 metais.

Nors bažnyčios pastatas einant metams buvo dar ne kartą remontuojamas (taisytas stogas, kupolai, jų medinės gontų dangos, tiesinamos sienos, performuojamos langų angos), jo tūrinė erdvinė kompozicija, kuri yra lotyniško kryžiaus plano, trinarė), principinė planinė struktūra ir architektūrinė išraiška nuo XVIII a. pakito nežymiai.

Bažnyčios viduje matant tarsi išklūpėtas grindų lentas, nejučia aplanko mintys apie kažkada šią bažnyčią lankiusią, maldas meldusią Užvenčio parapijetę Mariją Pečkauskaitę-Šatrijos Raganą – vieną religingiausių XX a. pradžios lietuvių rašytojų ir vieną žymiausių krikščioniškojo ugdymo propaguotojų Lietuvos pedagogikos istorijoje.

Šilumą ir ramybę spinduliuoja bažnyčios penki liaudiški baroko altoriai, papuošti primityviomis medinėmis skulptūromis. Dar 1830 m. bažnyčios inventoriuje buvo nurodyta, kad Didysis altorius „jau senas“. Spėjama, kad šis altorius bažnyčios interjere yra seniausias. Jis istorizmo stilistikos, puošnus, dekoruotas kiaurapjūvėmis kolonomis ir drožinėtais sparnais, su tabernakuliu. Altorius ypatingas ir tuo, kad yra galimybė titulinių atlaidų ar kitomis progomis keisti jo paveikslus.

Šoniniai altoriai menčiau dekoruoti. Jie yra įreng-

Kalvis Stanislovas Špukas 2024 m. vasarą prie Užvenčio bažnyčios pagrindinio frontono kupolui nukalto kryžiaus. Justinos Knyzelytės nuotrauka

ti vėliau negu didysis, paveikslai nutapyti XIX a. pabaigoje ar XX a. pradžioje. Be šių altorių, bažnyčioje yra ir kitų vertingų meno paminklų, daug autentiškų medinio interjero elementų, iš kurių itin dėmesio vertos ant girnapiusių esančios įstrižos kolonos.

Užvenčio Šv. Marijos Magdalietės bažnyčia – vienas iš Lietuvos istorinės medinės architektūros lobyno objektų, jau ne pirmą šimtmetį sauganti vietos žmonių tikėjimą. Naujieji meniškai kaltos geležies kryžiai, kaip kažkada ir senieji, papuošė pagrindinį ir šoninius pastato bokštus bei suteikė Užvenčio bažnyčiai išskirtinai savitą siluetą, padarė šį kultūros paminklą meniškai vientisą ir užbaigtą. Kryždirbys S. Špukas, atvykęs į Užventį specialiai tam, kad stebėtų, kaip vyksta kryžiaus kėlimo darbai, prisipažino, kad nemažai metų laukė šio ypatingo momento, pagaliau jo sulaukė ir dabar jau gali jaustis ramus. Darbas padarytas...